

Katyn

Sovjetunionens mord på polske krigsfanger i 1940

af Jens Ellekær

Kronikforslag - her i udvidet form - i anledning af den danske premiere på Andrzej Wajdas film "Katyn" i januar 2009.

I februar 1943 opdagede tyske soldater massegrave i Katyn-skoven i nærheden af Smolensk i det daværende Sovjetunionen. Gravene viste sig at indeholde mere end 4.000 lig – hovedsagelig af polske officerer. Den tyske propaganda øjnede straks heri en mulighed for at belaste Sovjetunionen over for de vestallierede og opstillede tre kommissioner, der skulle undersøge ligene. En af kommissionerne bestod af retsmedicinere fra en række europæiske lande; blandt retsmedicinerne var den danske læge Helge Tramsen, som i 1962 i et interview til *Radio Free Europe* fortalte:

Det, jeg så i Katyn, var en skrækindjagende og forfærdelig oplevelse. Jeg så med mine egne øjne tusinder af lig klædt i polske uniformer i de åbnede grave, myrdede med nakkeskud og med hænderne bundet på ryggen og lagt på række og geled med stor præcision. Jeg så syv massegrave. Det har ikke været en nem opgave at myrde så stort et antal mennesker.

(Helge Tramsens historie er fortalt af journalisten Lisbeth Jessen i radiodokumentaren "Doktor Tramsens rapport" og senest i bogen "Kraniet fra Katyn" (Høst & Søn, 2008)).

På grundlag af de retsmedicinske undersøgelser samt breve og dagbøger, der blev fundet på ligene, konkluderede kommissionen enstemmigt, at drabene havde fundet sted i marts og april 1940. Da Den Tysk-sovjetiske Krig først blev indledt 22. juni 1941, var ansvaret for drabene hermed indi-

rette blevet placeret på Sovjetunionen.

I september 1943 generobrede sovjetrusserne området omkring Katyn og begyndte umiddelbart derefter deres egen undersøgelse af massakren. Undersøgelseskommissionen fik navnet "Særkommission til klarlæggelse og undersøgelse af omstændighederne omkring skydningen af polske officersfanger, udført af de tysk-fascistiske invaderende i Katyn-skoven". Hermed var placeringen af ansvar blevet fastlagt, allerede inden kommissionen begyndte sit arbejde. I modsætning til tyskerne, der havde ønsket internationale vidner – ud over retsmedicinerne bl.a. repræsentanter for Polsk Røde Kors og allierede krigsfanger – lod sovjetrusserne ingen udlændinge komme med i kommissionen. Denne – der blev kaldt "Burdenko-kommissionen" efter dens leder Nikolai Burdenko, præsident for "Akademiet for medicinske videnskaber i USSR" – nåede ikke overraskende til den konklusion, at drabene var blevet begået af tyskerne i efteråret 1941, da området var under deres kontrol. Derefter fjernede de ligene og planerede området.

Med tyskernes afsløring af drabene i Katyn var de vestallierede havnet i et moralsk-politisk dilemma. De hævdede deres moralske overlegenhed i kampen mod det nazistiske Tyskland og lagde tillige denne til grund for legitimiteten i de kommende krigsforbryderprocesser – men de havde også indgået en djævelpakt med sovjetrusserne. De valgte at tie om de stadig mere omfattende beviser mod Sovjetunionen og støttede dermed dennes sag. Under Nürnbergprocessen forsøgte den sovjetiske anklager at belaste tyskerne for forbrydelsen, men måtte opgive dette, da de tyske forsvarere med lethed kunne afvise de sovjetiske beviser. Derefter blev løgnen med støtte fra de tidligere allierede fastholdt af Sovjetunionen helt frem til 1990.

Men hvad var omfanget af den forbrydelse, der senere er blevet betegnet som "klasseudrensning", og hvorfor blev den så stort et traume for den polske nation, som havde mistet omkring seks millioner mennesker under Anden Verdenskrig?

Som medlem af den lægekommission, der blev udsendt af Den Internationale Røde Kors Komité, obduserer retsmedicinere Helge Tramsen i slutningen af april 1943 et lig fra massegravene i Katyn. (foto: Imperial War Museum)

Den polske stats genopståen

I 1918 genopstod den polske stat efter at have været opdelt mellem Preussen, Østrig og Rusland i mere end hundrede år. Men det ny Polen, Den Anden Polske Republik, var fra begyndelsen af i konflikt med fortsætterstaterne for to af de gamle delingsmagter: Tyskland og Den Russiske Sovjetrepublik, fra 1922 Sovjetunionen. 1919-21 var der småkrige med Tyskland, som ikke på noget tidspunkt anerkendte grænsedragningerne efter Første Verdenskrig. I 1920 kom det til krig mod Den Russiske Sovjetrepublik som efter vekslende krigslykke reelt fandt sin afslutning med den polske sejr i slaget ved Warszawa – ”miraklet ved Wisła”. Bolsjevikkerne måtte opgive ideen om en revolutionær march gennem Polen til Tyskland, og selv om de indenrigspolitisk fremhævede krigen som sejrrig, blev nederlaget siddende dybt i deres bevidsthed.

Ikke desto mindre indgik Sovjetunionen en

ikke-angrebspagt med Polen i 1932. To år senere fulgte en tilsvarende aftale mellem Tyskland og Polen. I forvejen havde Polen en alliance med Frankrig. I forlængelse af Münchenforliget, som overlod Tyskland det tjekkiske grænseområde Sudeterlandet, kastede Hitler masken med sin indmarch i Prag: Hans videre *Neuordnung* af Europa skulle ikke foregå ved forhandlingsbordet. Dette foranledigede Storbritannien til at udstede en garanti til Polen, hvilket igen fik Tyskland til at opsige den tysk-polske ikke-angrebspagt. Brikkerne var stillet op til et tysk opgør med Polen – ikke nødvendigvis til Anden Verdenskrig, men sådan skulle det blive. Der manglede kun det endelige signal til stridighedernes begyndelse.

Dette kom gennem en tilnærmelse mellem Tyskland og Sovjetunionen. Den forståelse mellem de to stater, der var blevet grundlagt i Rapallo i 1922, blev bragt til ende med Hitlers magtovertagelse i 1933. Men i begyndelsen af 1939 blev der

sendt diplomatiske følere mellem de to lande, der blev fulgt op af forhandlinger mellem den tyske ambassadør i Moskva og regeringschef og udenrigsminister Molotov. Disse toppede den 21. august med et personligt telegram fra Stalin til Hitler, hvori der blev foreslået en traktat mellem de to lande. Den 24. august blev en ikke-angrebspagt – Hitler-Stalin-Pagten (også kaldet Molotov-Ribbentrop-Pagten efter de to underskrivende udenrigsministre) – indgået i Moskva. Den havde en hemmelig tillægsprotokol, der afgrænsede de to diktaturers interessesfærer. Sovjetunionens var Finland, Estland, Letland - og det østlige Polen.

1. september 1939 angreb Tyskland Polen uden krigserklæring. 3. september, efter udløb af deres ultimatum, erklærede Frankrig og Storbritannien Tyskland krig i henhold til deres forpligtelser og garantier til Polen, men ingen af de to lande tog skridt til gennem en militær offensiv at lette presset på Polen. Tyskland, derimod, lagde pres på Sovjetunionen for at besætte den del af Polen, som den havde fået tildelt ved den hemmelige aftale. Sovjetunionen havde imidlertid behov for flere forberedelser, ikke mindst til at gennemføre et kursskifte i Komintern, den sovjetisk kontrollerede, internationale sammenslutning af kommunistpartier.

De vestlige kommunistpartier havde ved krigsudbruddet spontant været fortalere for at yde hjælp til Polen og for at organisere modstand mod den tyske aggression. Men forvirringen over den tysk-sovjetiske alliance var stor, og generalsekretæren for Komintern, Georgi Dimitroff, måtte bede om vejledning fra Moskva: "Ved udarbejdelsen af de kommunistiske partiers taktik og politiske mål støder vi på ekstraordinære vanskeligheder. For at overvinde disse og for at træffe en rigtig afgørelse behøver vi nu mere end nogensinde øjeblikkelig hjælp og råd fra partikammerat Stalin." Dimitroff blev indkaldt til et møde den 7. september, hvor han fik en redegørelse for, hvorledes Stalin nu så på verden. Med den internationale basis bragt på linie kunne Stalin skride til handling.

Den sovjetiske invasion

17. september overskred Den Røde Hær den polsk-sovjetiske grænse under henvisning til, at Polen var brudt sammen som stat og således ikke længere kunne garantere sikkerheden for hviderussere og ukrainere bosat i det østlige Polen. Polakkerne havde forberedt sig på et sovjetisk angreb og havde befæstet grænsen, men kampen mod tyskerne havde tvunget dem til at sende flest mulige tropper vestpå og kun at efterlade et svagt grænseforsvar. Polen var i forvejen ved at tabe til det militært stærkere Tyskland, og med en sovjetisk invasion kunne der ikke længere være tvivl om udfaldet.

Men de polske enheder kæmpede videre, og den politiske ledelse afviste at forhandle fred med tyskerne. Den polske øverstkommanderende gav først ordre til, at der skulle ydes modstand mod den sovjetiske aggression; men efter samråd med ministerpræsidenten beordrede han grænsetropperne mod øst til at trække sig tilbage mod den rumænske grænse og kun kæmpe mod sovjetrusserne i selvforsvar. Disse to forskellige ordrer skabte forvirring, og det kom til en del træfninger og mindre kampe. Den polske regering, som havde forladt landet umiddelbart efter den 17. september, beordrede nu alle militære enheder til at forlade Polen og søge til Frankrig. Det var selvsagt kun de færreste, der var i stand til dét. Den 6. oktober nedlagde den sidste polske troppeenhed våbnene, og den 30. oktober meddelte Molotov begejstret de delegerede i Den Øverste Sovjet: "... denne bastard af Versaillestraktaten er ophørt med at eksistere".

Ved afslutningen på kampene havde sovjetrusserne et stort antal polske krigsfanger. Officererne blev udskilt fra deres enheder og samlet i tre krigsfangelejre i det vestlige Sovjetunionen: Kozelsk, Ostashkov og Starobelsk. Ud over officerer fra militæret blev bl.a. også politiofficerer, officerer i grænsegendarmeriet og fængselsfunktionærer indsat i disse lejre. Frem til slutningen af 1939 opsporede sovjetrusserne officerer i det besatte Østpolen. Størstedelen af de tilbageholdte officerer var reserveofficerer, som i det civile liv var universitetslæ-

rere, læger, ingeniører, advokater o.l., idet en universitetsuddannelse var forpligtet med et reserve-officersvirke. I alt var der godt 15.000 krigsfanger og andre indsatte i de tre lejre.

Lejrene blev administreret af NKVD (Folkekommissariatet for Indre Anliggender – sikkerhedstjenesten, eller ”det hemmelige politi”). Krigsfangerne blev udsat for en massiv propaganda i form af udsendelser fra *Radio Moskva*, der de fleste af døgnets timer sendte bl.a. oplæsninger af Stalins og Molotovs taler og mødereferater fra Den Øverste Sovjet, og film. Endvidere blev de tvunget til at overvære foredrag og deltage i diskussioner som ”Stalins liv og værk”, ”USSR, verdens mest demokratiske land” og tilsvarende. Derimod blev krigsfangerne forhindret i enhver form for selvorganisering i studiegrupper og andre aktiviteter, der kunne styrke sammenhold og udfylde tiden, ligesom gudstjenester blev forhindret.

Det overordnede mål for lejradministrationerne var imidlertid at udfærdige en politisk profil for den enkelte fange og finde ud af dennes indstilling til sovjetregimet. Fangerne blev forhørt grundigt og gentagne gange. NKVD's forhørs-specialister interesserede sig for fangernes sociale og økonomiske stilling, deres politiske anskuelser og partitilhørsforhold, deres forbindelse til vestlige lande og deres sprogfærdigheder. Enhver polsk-patriotisk ytring og positive tilkendegivelser om Frankrig og England blev omhyggeligt noteret ned. Da det fra november blev fangerne tilladt at sende et månedligt brev til deres familie, blev korrespondancen nøje overvåget. I slutningen af januar 1940 var registreringerne afsluttet. I tilknytning hertil var der blevet udarbejdet et anklageskrift mod den enkelte, og deres familier var blevet identificeret. Blandt de tusinder af internerede i de tre krigsfangelejre blev kun 24 af NKVD identificeret som egnede til at kæmpe side om side med Den Røde Hær i en fremtidig krig.

I de p.t. tilgængelige dokumenter i de sovjetiske arkiver foreligger der ingen personlige erklæringer, som belyser politbureauets beslutningsprocesser vedrørende de polske krigsfanger. Men i marts blev der truffet to uhyrlige beslutninger. Den

2. marts traf politbureauet beslutning om ”forsvar af den nationale grænse i Vestukraine og det vestlige Hviderusland”. Heri indgik deportation af familier til de polske krigsfanger og andre fængslede polakker til Kasakhstan for en periode af 10 år. Ifølge Viktor Zaslavsky (se anmærkning i slutningen af artiklen) drejede det sig om 70.000 mennesker, men det er vanskeligt at holde disse uden for de øvrige, der blev deporteret under den sovjetiske besættelse; det højeste tal for de samlede deportationer, der er nævnt, er 1,2 millioner. Antallet af dem, der døde under deportationen, er ukendt. En personlig beretning om de forfærdende forhold, hvorunder deportationen foregik, og som betød, at et stort antal af de deporterede omkom, kan læses i Wesley Adamczyks ”Da Gud så til den anden side” (Ellekær, 2008); forfatteren var kun syv år, da han sammen med sin mor og to søskende blev tvunget væk fra sit hjem.

Den indstilling til beslutning, som førte til deportation af krigsfangernes familier, var udfærdiget af chefen for NKVD, Lavrenti Beria, og Nikita Khrusjtjov, der dengang var førstesekretær for Ukraines Kommunistiske Parti. Blot 3 dage senere – 5. marts – besluttede politbureauet gennem seks af dets medlemmers signering af et memorandum fra Beria at udrydde de polske officersfanger. Det kyniske dokument, der lister de polske krigsfanger i de tre lejre og øvrige polakker, som var fængslet i det vestlige Ukraine og Hviderusland, konstaterer, at de ”er hærdede, ikke-rehabiliterbare fjender af sovjetregimet”, og anbefaler ”at anvende højeste straf – død ved skydning”. Endvidere anbefales det, at de arresterede ikke underrettes om anklagerne og om processens afslutning. I løbet af april og maj 1940 blev krigsfangerne og de øvrige fængslede polakker, der for de flestes vedkommende tilhørte den polske elite, dræbt tre forskellige steder. Der er usikkerhed omkring antallet af dræbte; nogle kilder anfører antallet af ofre for det, der er kommet til at hedde Katyn-massakren, til 21.768, Zaslavsky angiver tallet til over 25.000. De indsatte i fangelejren i Kolzelsk blev dræbt og begravet i Katyn. Det var dem, tyskerne fandt i 1943.

Med krigen mod Polen afsluttet kunne Hitler

fortsætte sine erobningsplaner. I maj 1940 fulgte felttoget mod Frankrig og i juni 1941 offensiven mod Sovjetunionen. For sovjetrusserne var der nu vendt op og ned på alting: Angrebet af deres gamle forbundsfælle så de sig pludselig kæmpende på

I de to generalers tilstedeværelse telefonerede han endog til Beria og pålagde denne at finde og løslade de polske krigsfanger. I løbet af 1942 blev de polske enheder, der ikke fik udleveret udrustning og knap nok forplejning, evakueret til Persien.

Den velordnede nedlæggelse af lig i massegravene i Katyn som Helge Tramsen-bevidnede.

samme side som det forhadte Britiske Imperium – og Polen, hvis eksilregering havde etableret sig i London. De deporterede polakker fik amnesti – og måtte så i øvrigt klare sig, som de bedst kunne, for at vende tilbage til Polen var en umulighed -, og de resterende polske krigsfanger i Sovjetunionen blev løsladt. Størstedelen af de våbenføre mænd samledes i den polske hær, der var under opstilling under general Władysław Anders, der selv var løsladt krigsfange.

Men flertallet af de polske officerer – de, der havde været krigsfanger i de tre lejre - udeblev. Polakkerne rettede adskillige henvendelser til de sovjetiske myndigheder uden at få svar. Den 3. december 1941 modtog Stalin general Anders og general Sikorski, som var leder af den polske eksilregering i London. På spørgsmålet om, hvad der var blevet af de polske officerer, fremsatte Stalin den formodning, at de var flygtet til Manchuriet eller holdt sig skjult et eller andet sted i Sovjetunionen.

Opdagelsen af Katyn

Hvad der gradvist havde samlet sig af mistanke, blev så i foråret 1943 bekræftet af den tyske meddelelse om fundet af gravene i Katyn. Nu kunne sovjetrusserne pludselig ”huske”, at de polske officersfanger havde befundet sig i det vestlige Sovjetunionen, og at den tyske fremrykning havde været så hurtig, at det ikke havde været muligt at evakuere dem. Den polske eksilregering ønskede gravene undersøgt af Internationalt Røde Kors. Både Stalin og Churchill modsatte sig dette. Stalin benyttede lejligheden til at bryde forbindelserne til den polske eksilregering; da russerne i 1944 rykkede ind i Polen, medbragte de en provisorisk regering af polske kommunister.

Churchill havde brug for levende russere til at kæmpe mod tyskerne – ikke døde polakker. Ganske vist kunne den britiske ambassadør til den polske eksilregering fremlægge et omfattende memoran-

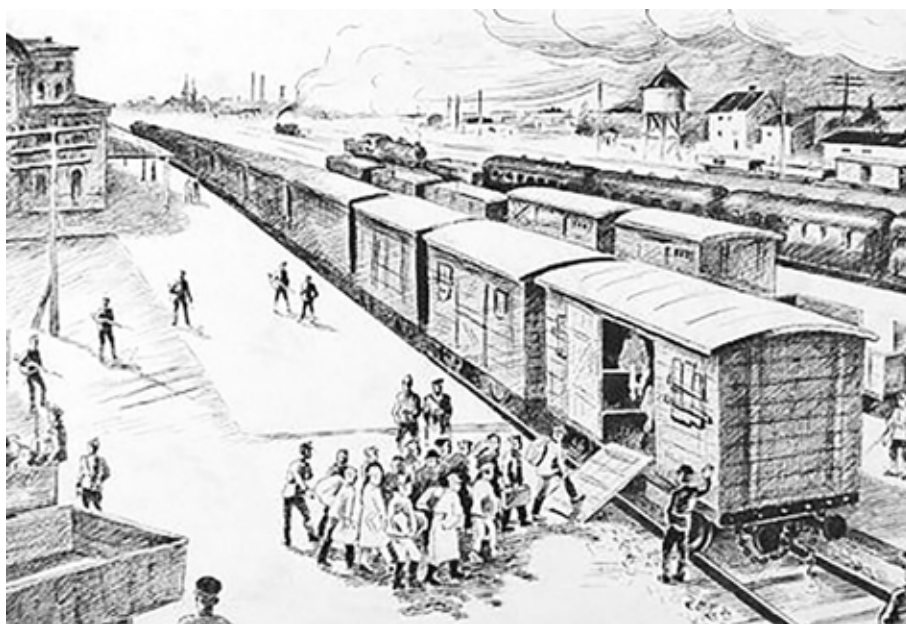
dum, som sandsynliggjorde, at forbrydelsen var blevet begået af sovjetrusserne, men dette papir fik ikke lov til at få indflydelse på realpolitikken. Præsident Roosevelt udviste samme holdning over for det bevismateriale, som var blevet samlet af en amerikansk diplomat. Efter krigen fastholdt briterne og amerikanerne indledningsvis det samme standpunkt til ansvaret for forbrydelsen, som de fra begyndelsen havde taget. Sovjetrusserne brugte hele deres propagandaapparat til at fremme den løgn, som deres særkommission havde fremsat i 1943. Heri fik de støtte ikke blot fra det nydannede Polens kommunistiske regime, men også fra deres protagonister i hele den vestlige verden.

Koreakrigen og behandlingen af de amerikanske krigsfanger dér skabte en ny holdning i USA.

Og hvorfor havde massakren og deportationerne fundet sted?

Klasseudrensning

I 1939 indledte Sovjetunionen en annektering af den østlige del af Polen, der var af ren imperialistisk karakter, og som sådan var i forlængelse af den zaristiske politik over for Polen i det 18. og 19. århundrede. Som et led i denne anneksion ønskede den sovjetiske ledelse at udrydde de dele af den polske befolkning, som med størst sandsynlighed ville kunne sætte sig i spidsen for en genskabelse af den polske stat. Ved siden af dette sikkerhedsmæssige aspekt gjorde det klassehad, som enhver sovjetborger blev indoktrineret med, sig formentlig

Polakker sættes på godsvogne for at blive sendt på den lange rejse mod deportationsdestinationerne i Sovjetunionen. (tegning: kresyfamily.com)

Der blev nedsat en kongreskomité. Afhøringen af et stort antal vidner og en protokol på 2400 sider konkluderede, at ”der er beviser, som endegyldigt og overbevisende fastslår, at massakren på de polske officerer i skoven ved Katyn blev udført af det sovjetiske NKVD”. Ja, netop i skoven ved Katyn. Men gravene dér rummede jo kun en tredjedel af de forsvundne officerer. Hvad var der blevet af de øvrige? Kun få tvivlede vel efterhånden på, at de var blevet dræbt. Men hvor var de begravet?

også gældende. Det var et had, der var rettet mod enhver besiddende, mod jordejende bønder, mod det embeds- og militærapparat, som sammen med borgerlige intellektuelle havde udgjort kernen i den polske stat og nation. Hertil kom et særligt had mod det officerskorps, som i 1920 havde slået Den Røde Hær og dermed – med den britiske historiker A.J.P Taylors ord – ”i det store hele afgjorde forløbet af den europæiske historie gennem de næste tyve år eller mere. [...] Uindrømmet og næsten

ubevidst opgav de sovjetiske ledere den internationale revolutions sag.”

Da begrebet genocid – folkedrab – ikke er dækkende for disse overgreb, der ikke var rettet mod det polske folk som helhed, men mod bestemte grupper i det polske samfund, anvender Zaslavsky begrebet ”klasseudrensning”, der både betoner ligheder med, men også forskelle fra det gængse begreb ”etnisk udrensning”: ”Klasseudrensning er en strategi for en planmæssig og systematisk

at skabe gennemsigtighed – *glasnost* – i det sovjetiske samfund, kom gennembruddet. I 1989 afslørede sovjetiske forskere, at Stalin havde beordret massakren, og i 1990 indrømmede Gorbatsjov, at NKVD havde myrdet de polske krigsfanger, ligesom han gav oplysninger om to yderligere gravpladser. I 1992 overdrog Boris Jeltsin som præsident for Den Russiske Føderation dokumenterne fra Katyn-sagen til Polens daværende præsident, Lech Wałęsa.

Fotoet viser angiveligt deporterede polakker i Kasakhstan eller Usbekistan. (foto: kresyfamily.com)

udryddelse af en hel social klasse, udført af et totalitært regime, hvis grundlæggende ideologi er marxismen-leninismen.”

Og i Polen var denne klasseudrensning i 1939-41 omfattende: 460.000 mennesker, 4% af befolkningen, blev i løbet af denne periode fængslet, deporteret eller myrdet. Hermed overgik den sovjetiske terror i Polen i intensitet Den Store Terror i Sovjetunionen i sidste halvdel af trediverne. Katyn-massakren var blot én del af denne terror, men det var lige netop den del, for hvilken ansvaret kunne forsøges skubbet over på en anden part, hvorfor den fik så stor en betydning.

Efter krigen fastholdt Sovjetunionen – med hjælp fra vestlige politikere og historikere -, hvad Zaslavsky kalder en forfalsknings- og vildledningsmanøvre, der er uden lige i nyere historie, tyskernes skyld i Katyn-massakren. Først i Sovjetunionens sidste periode, da Gorbatsjov søgte

I 1989 indledte den sovjetiske militæradvokatur en undersøgelse af, hvorvidt drabene på de polske statsborgere i 1940 kunne anses at være et forsøg på folkedrab på det polske folk, en forbrydelse der ikke forældes. I 2004, kort før 65-året for massakren, indstillede militæradvokaturen for Den Russiske Føderation undersøgelsen med den begrundelse, at formodningen om et folkemord ikke havde kunnet bekræftes. Der er derfor aldrig blevet rejst en retssag, som juridisk ville have kunnet placere ansvaret for den massakre, der havde haft til formål at eliminere en klasse, der af sovjetsystemet var lagt for had, og en social elite, som ville have været af afgørende betydning for den polske nations genrejsning.

I forbindelse med militæradvokataturens indstilling blev 36 af sagens i alt 183 dokumentmapper erklæret for indeholdende materiale, som er at betragte som ”statshemmelighed”. Yderligere 80

mapper indeholder fortrolig og sikkerhedstjenstlig information. Hermed er kun 67 af de mapper med dokumenter, som er blevet samlet af den russiske militæradvokatur, tilgængelige for historikere. Putins Rusland er vendt tilbage til de velkendte strategier med at fortrænge Sovjetunionens forbrydelser og med at hemmeligholde navnene på de ansvarlige.

Ved krigsafslutningen i 1945 måtte polakkerne leve under den nyordning af Centraleuropa, der var blevet fastsat under de allieredes konference i Jalta. Det betød, at Sovjetunionen annekterede den del af Polen, som den havde erobret i 1939, tvangsflyttede de polakker, der boede i området, og indsatte en kommunistisk regering i Polen. Det betød også, at Sovjetunionen fortsatte sin krig mod det polske militær, nu mod Hjemmehæren, den modstandsorganisation, som var loyal mod eksilregeringen, og hvis medlemmer i stort tal blev myrdet eller deporteret af det NKVD, der vendte tilbage med den fremrykkende Røde Hær. Og det betød, at løgner om Katyn skulle blive officiel sandhed i Polen igennem mere end fyrré år.

* * *

Forfatterens anmærkninger

I forbindelse med den danske premiere på Andrzej Wajdas film "Katyn" i januar 2009 diskuterede jeg den måde, hvorpå massakren formidles, med Wesley Adamczyk, forfatteren til "Da Gud så til den anden side". Som et led i sit arbejde for *Katyn Families Foundation of Chicago* holder Adamczyk jævnligt foredrag om Katyn-massakren, og han er i den forbindelse ofte blevet overrasket over, at mange mennesker ikke har forstået, at der i 1939-41 eksisterede en alliance mellem Tyskland og Sovjetunionen, og at denne alliance især kom til udtryk i det fælles angreb på Polen i september 1939. Anvendelsen af ordet "alliance" medfører åbenbart, at den tysk sovjetiske alliance blandes

sammen med Sovjetunionens senere alliance med de vestallierede, som også Polen gennem sin eksilregering i London tilhørte. Herved bliver nogle forvirret af begivenhederne: For hvorfor skulle én allieret begå omfattende drab på en anden allierets befolkning? Adamczyk er videre af den opfattelse, at den tysk-sovjetiske alliance, der kom i stand gennem Hitler-Stalin-Pagten og dennes hemmelige tillægsprotokol, som opdelte Østeuropa i en tysk og en sovjetisk indflydelsesfære, ikke kommer tilstrækkeligt klart til udtryk i Wajdas film. Denne artikel er derfor skrevet med henblik på at sætte Katyn-massakren og dens efterspil ind i sin historiske kontekst.

Artiklen baserer sig, hvad angår de dele, som direkte relaterer sig til massakren og dens efterspil, i vidt omfang "Pulizia di classe" (Il Molino, 2006) skrevet af Victor Zaslavsky, professor i politisk sociologi ved *Free International University for Social Sciences* i Rom. Zaslavsky er født i Leningrad i 1937, men blev tvunget i emigration i 1974. Bogen, der er oversat til tysk og engelsk, og som behandler Katyn-massakren på grundlag af de senest tilgængelige dokumenter, fik i 2008 den tyske Hannah-Arendt-Pris. Citaterne i artiklen er – bortset fra citatet af A.J.P. Taylor – hentet fra Zaslavskys bog.

Forlaget ELLEKÆR ApS
Holbergsgade 13
4200 Slagelse
www.ellekar.dk

Publiceret januar 2009

Grafisk udformning: Dorte Pugliese

Billedredaktion: Jens Ellekær

Dette skrift er licenseret under en
Creative Commons Kreditering-
Ikkekommerciel-Ingen afledninger 4.0
International-licens.